چالش های زنان

نمای مهر: درباره ژاله شادی طلب

ژاله شادی طلب، جامعه‌شناس و پژوهشگر امور اجتماعی، متولد۱۳۲٤، سنندج

- اخذ مدرک کارشناسی علوم اجتماعی از دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در سال ۱۳٤۷
- اخذ مدرک کارشناسی ارشد در رشته جامعه شناسی از دانشگاه ایالتی ایندیانا (Ballstat) آمریکا در سال ۱۳۵۰
- اخذ مدرک دکترا از دانشگاه آیوا آمریکا در رشته جامعه شناسی روستایی در سال ۱۳۵۵
- برنده جایزه بهترین طرح تز دکترا و جایزه Georg Von tunglen award از آژانس بین‌المللی توسعه، به خاطر تز دکترایش تحت عنوان « عوامل مؤثر بر پذیرش تکنیکهای جدید کشاورزی در کشورهای کم توسعه یافته»
- برگزیده عنوان بهترین محقق سال ۱۳۵۵ از سوی دانشگاه ایالتی آیوا
- دریافت لوح تقدیر ازکمیسیون زنان ایالت ایندیانا به عنوان زنی فعال و برجسته در سال ۱۳۵٦
- عضو هیأت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران
- دانشیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران و استاد این دانشکده از سال ۱۳٦۷ تا کنون
- مدیر سابق مرکز مطالعات تحقیقات زنان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران
- برخی از آثار تألیفی وی عبارتند از: توسعه و چالشهای زنان ایران، جامعه‌شناسی فاجعه، تجربه زلزله رودبار، تجربه مدیریت سوانح طبیعی در کشورهای درحال توسعه، راهنمای مدیریت سوانح طبیعی، فقر در ایران و...

جهانگیر میرطیبی: در میان محققان و پژوهشگران عرصه گسترده علوم انسانی و اجتماعی در دهه های اخیر نام های بسیاری می توان دید که جملگی در تلاش برای کشف تار و پود لایه های پیدا و پنهان جامعه ای هستند که در آن زیست می کنند و دغدغه سلامت آن را دارند. با این همه در جامعه نسبتاً مردسالار ایرانی تلاش و کوشش زنانی که نه دغدغه هایی سطحی که نگرانی هایی فراتر از محدودیتهای غالب محیط اطرافشان دارند و دغدغه هایشان از جنس فردا و انسانی است و صد البته قابل تقدیر و قدردانی اند. بویژه اینکه در راهی که برای اعتلای فرهنگ جامعه خود برگزیده اند، بسیار صبورانه و مشفقانه و متین حرکت کرده اند و هرگز گرفتار نان و نام و جاه طلبی نبوده اند. ژاله شادی طلب از جمله این زنان است که همواره دغدغه ای فراتر از بحث های پیش پا افتاده تفاوت های جنسیتی داشته و برایش نه زن بودن و مرد بودن که انسان بودن اهمیت داشته و در راه اعتلای شرایط انسانی هر فرد ایرانی عمری خاک پژوهش خورده است.

ژاله شادی طلب متولد سال ۱۳۳۴ سنندج است. او در سال ۱۳۴۳ دیپلم گرفت و در همان سال وارد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۴۷ در رشته علوم اجتماعی به درجه کارشناسی رسید. او در سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۲ در رشته جامعه شناسی از دانشگاه ایالتی ایندیانا (Ballstat) آمریکا درجه کارشناسی ارشد دریافت کرد و از سال ۱۳۵۲ تا سال ۱۳۵۵ به تحصیل در مقطع دکتری در دانشگاه آیوا در آمریکا در رشته جامعه شناسی روستایی پرداخت.

گرایش تغییرات اجتماعی و توسعه، در روش تحقیق، رشته های تخصصی دوره دکترای او بوده است. شادی طلب در طی دوران تحصیل در آمریکا، به موفقیتهای علمی مهمی نیز دست یافت. از جمله آنکه در دوران تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد، بورس تحصیلی گرفت و از معافیت تحصیلی برخوردار شد. همچنین تز دکترای او با عنوان «عوامل مؤثر بر پذیرش تکنیکهای جدید کشاورزی در کشورهای کم توسعه یافته» توسط آژانس بین المللی توسعه، به عنوان بهترین طرح تز دکترا، برنده جایزه Georg Von tunglen award شد.

او در سال ۱۳۵۵ هم از سوی دانشگاه ایالتی آیوا به عنوان بهترین محقق سال برگزیده شد و در سال ۱۳۵۲ از سوی کمیسیون زنان ایالت ایندیانا به عنوان زنی فعال و برجسته، لوح تقدیر گرفت. از سمت های مختلفی که ژاله شادی طلب در سالیان گذشته داشته است می توان به موارد زیر اشاره کرد:

آمارگر اداره بررسیهای گروه KBC در تهران بین سالهای ۱۳۴۷- ۱۳۴۳، مدیر اداره بررسیهای گروه KBC بین سالهای ۱۳۴۹ ـ ۱۳۴۷، مسؤول گروه روستایی، مرکز آمایش سرزمین، سازمان برنامه و بودجه، در سالهای ۱۳۵۸ ـ ۱۳۵۶، کارشناس مدیریت کشوری و عمران روستایی، سازمان برنامه و بودجه، بین سالهای ۱۳۶۲ ـ ۱۳۵۸، معاون برنامه ریزی مدیریت کشاورزی و عمران روستایی، سازمان برنامه و بودجه بین سالهای ۱۳۶۳ ـ ۱۳۶۲، مدیر اجرایی طرح تحقیقاتی « دلایل کاهش تولید پنبه در گرگان و گنبد » و کارشناس مدیریت کشاورزی، سازمان برنامه و بودجه در سالهای ۱۳۶۴ ـ ۱۳۶۳، معاون برنامه ریزی مدیریت کشاورزی و عمران روستایی، سازمان برنامه و بودجه در سالهای ۱۳۶۵ ـ ۱۳۶۴، کارشناس شاخص های اجتماعی، دفتر جمعیت و نیروی انسانی در سالهای ۱۳۶۷ ـ ۱۳۶۵، مسؤول ابعاد اجتماعی، پروژه فقر زدایی سازمان ملل و وزارت اقتصاد و دارایی در سال ۱۳۷۵، مشاور وزارت کشاورزی، معاونت طرح و برنامه دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۳، سرپرست مرکز تحقیقات و مطالعات زنان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، مدیر و مجری طرح «جنگلداری اجتماعی» دانشگاه تهران، وزارت جهاد سازندگی در سال ۱۳۷۵ و مدیر سابق مرکز تحقیقات و مطالعات زنان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

علاوه بر این شادی طلب از سال ۱۳۶۷ تاکنون با سمت استادیار در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به تدریس پرداخته و اکنون عضو هیأت علمی و دانشیار این دانشکده محسوب می شود.(۱)

ژاله شادی طلب در میان اصحاب قلم به عنوان زنی شناخته شده است که همیشه در خصوص مسائل زنان حرفهایی برای گفتن دارد. او با پشتوانه اطلاعاتی که به عنوان رئیس مرکز مطالعات و تحقیقات زنان دانشگاه تهران در سالهای گذشته دارد، معتقد است دولتهای گذشته اهمیت چندانی برای مراکز پژوهشی که در حوزه زنان فعالیت می کنند، قائل نبوده اند و در این باره می گوید: «تعداد مراکز پژوهشی که در حوزه زنان کار می کنند به تعداد انگشتان دو دست هم نیستند و کل منابع تخصیص یافته برای مطالعات زنان در کشور به ۵۰۰ میلیون تومان هم نمی رسد. به همین دلیل امکان انجام پروژه های کلان ملی که بتوان براساس آن سیاستگذاری و برنامه ریزی کرد، وجود ندارد.»

مرکز مطالعات و تحقیقات زنان (ممتاز) وابسته به دانشگاه تهران است و در سال ۱۳۸۰ با ریاست ژاله شادی طلب تأسیس و به عنوان یک مرکز علمی میانه رشته ای به فعالیت های پژوهشی درباره مسائل زنان مشغول به کار شد. از ابتدای راه هدف اصلی مرکز، گسترش مطالعات زنان و انجام پژوهش های جامع در مورد مسائل زنان و تربیت محقق در رشته مطالعات زنان عنوان شد. شادی طلب در طول دوران تصدی ریاست این مرکز در کنار پژوهش های کتابخانه ای و مطالعات زنان ،به امور اجرایی و نظارتی چالشهای زنان در جامعه ایرانی آشنا شد و موانع تحقق بسیاری از ایده های آرمانی خود درباره زنان را از نزدیک بازشناخت.

شادی طلب تنها زمینه پیشرفت زنان را طی ۲۵ سال اخیر، بعد آموزش و افزایش سطح تحصیلات می داند اما با این حال، با لحنی مطمئن و سرشار از انرژی، آینده روشن نسلهای بعدی را به تصویر می کشد. او درباره فعالیتهایی که در حوزه زنان صورت می گیرد، می گوید: «قبل از هر چیز تأکید می کنم که زنان قشر نیستند، جمعیتند که متأسفانه گاهی اوقات این مفهوم اشتباهاً به کار برده می شود، ولی در مورد اینکه عده ای براین باورند که نباید حساب جدایی برای زنان باز کرد و عده ای عکس این را معتقدند، فکر می کنم باید اندکی مکث کرد. چون حالت سومی هم وجود دارد که متأسفانه شاید بسیاری از برنامه ریزان ما یا کسانی که علاقه مند به حضور زنان هستند این حالت سوم را نمی بینند... من قطعاً جزو کسانی هستم که معتقدند نمی توان برنامه ریزی یا هر اقدامی را بدون توجه به وضعیت زنان انجام داد. یعنی نمی توان با این پیش فرض جلو رفت که ما زن و مرد نداریم و زنان و مردان باید به تساوی از موقعیتهای اجتماعی برخوردار شوند. این استدلال درست نیست و تنها در شرایطی می تواند صدق کند که زن و مرد در نقطه شروع یک برنامه در موقعیت یکسانی قرار گرفته باشند.

وقتی به الآن یا ۲۰ سال یا ۵۰ سال پیش نگاه می کنیم، می بینیم که در بسیاری از زمینه ها زنان و مردان در یک نقطه شروع مساوی نیستند بلکه زنان در بعضی از موارد حداقل یکصد سال عقب هستند، در این شرایط نمی توان گفت یک برنامه یک ساله ای می نویسم یا پروژه یک ساله ای را تعریف می کنم که همه بهره مند شوند. زنان آنقدر عقبند که ابتدا باید با اقدامات و پروژه های خاصی آنها را به نقطه برابر رساند و بعد از آن روند یکسان در نظر گرفتن زن و مرد را ادامه داد.»

از نظر او «کشورهای در حال توسعه دنیا حدود ۳۰ سال پذیرفتند که زن و مرد با هم در شرایط یکسانی قرار دارند و بنابراین باید فکری برای زنان کرد. اما تجربه ۳۰ ساله آنها نشان داده که این روش لزوماً روش موفقی نیست.» و در این باره می گوید: « یعنی اگر با فرض اینکه زنان عضو تعاونی روستا نیستند، یک تعاونی زنان در کنار تعاونی مردان تشکیل بدهید یا چون زنان نمی توانند سوار اتوبوس شوند، یک اتوبوس زنانه کنار اتوبوس مردانه می گذارید یا به هر صورت حساب زنان را جدا کنید و اجرای پروژه های خاصی مثل دادن چرخ خیاطی یا دار قالی برای کاهش نرخ بیکاری زنان جواب نمی دهد.»

از منظر او برای اصلاح رشته مطالعات زنان باید به تمام تخصص ها اهمیت داده شود. او می گوید: « رشته مطالعات زنان، با توجه به گرایش هر دانشگاه می تواند به متخصصان متفاوتی احتیاج داشته باشد. اگر فرضاً گرایش دانشگاه تهران این باشد که رشته مطالعات زنان بیشتر به سمت نظریه پردازی برود، استادانی که در این رشته تدریس می کنند، باید نظریه ها را بخوانند. مطالعات زنان، رشته ای است دانشگاهی که تخصص اصلی اش روانشناسی یا علوم سیاسی است، رشته مطالعات زنان هم همان گرایش را پیدا می کند. ولی دانشکده های علوم انسانی ما هنوز گرایش هایشان چندان مشخص نیست و رشته مطالعات زنان که به عنوان رشته ای بین رشته ای وارد عرصه شده، در این شرایط آسیب می بیند.»

او در پاسخ به سؤالی در خصوص میزان پیشرفت زنان در ایران می گوید: « ایران آنقدر از تنوع های قومی برخوردار است که یقیناً آنچه در مورد زنان کردستان می گویید، قابل استفاده برای زنان آذری نیست یا زنان بلوچ با زنان گیلک تفاوت های زیادی دارند این تنوع ها در کشور ما بسیار تأثیر گذار است. اما قبل از اینکه پاسخ بدهم با آنچه در هرمزگان و خوزستان می بینیم می توانیم بگوییم زنان ایران پیشرفت کرده اند، زمینه ای که به نظر من باید به عنوان پیشرفت بپذیریم وقبول کنیم، بحث آموزش است، یعنی این باور که مدارس اسلامی هستند ،معلمان زن هستند، جهاد سازندگی در همه جا مدرسه ساخت وامکان دسترسی به آموزش را فراهم کرد و یکی از زمینه های پیشرفت زنان شد.

افزایش ورود دختران به دانشگاهها که در همه کشورهای درحال توسعه مشاهده می شود، درایران در شرایطی اتفاق می افتد که ما شاید محدودیت های زیادی را اعمال کردیم وبچه ها برای ورود به دانشگاه، خوان های زیادی را پشت سر گذاشته اند که ارزش کارشان را افزایش می دهد. شرایط اینجا با سایر نقاط دنیا که فرش قرمز پهن می کنند فرق دارد. بنابراین زمینه ای که همه ما باید به آن افتخار کنیم، توانایی های زنان در یادگیری وعلاقه آنان است. این لزوماً به معنی ورود در همه عرصه ها نیست، ولی درسی است که زنان توانسته اند باز کنند و وارد آن شوند.»(۲)

ژاله شادی طلب تحقیقات بسیار گسترده ای در زمینه های مختلف اجتماعی دارد که بسیاری از آنها به صورت مقاله در کنفرانسهای معتبر عرضه شده اند و اغلب مورد توجه کارشناسان فن قرار گرفته اند. به عنوان مثال می توان به مقاله « تغییرات در ساختار کشاورزی ایران بعد از انقلاب اسلامی: منطقه گرگان و گنبد» او اشاره کرد که در کنفرانس جامعه شناسان روستایی در سال ۱۳۶۴ به شدت مورد استقبال قرار گرفت.

از جمله دغدغه های اصلی ژاله شادی طلب «جامعه شناسی فاجعه» است که در خصوص مصدومان و بازماندگان حوادث تلخی چون زلزله منجیل به صورت گسترده تحقیق کرده و مقالات ارزشمندی در این باره به مجامع علمی و کارشناسی ارائه کرده است. به طوری که در سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۱ به عنوان محقق مؤسسه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله در زمینه ابعاد اجتماعی، اقتصادی آسیب پذیری شهر تهران دربرابر زلزله مطالعات گسترده ای را انجام داده است.

ژاله شادی طلب نمونه برجسته و بارزی از زنان پژوهشگری است که تمامی سد ها و موانع را برای به سرانجام رساندن مقصودشان که اعتلا و ارتقاء زندگی اجتماعی شایسته انسان ایرانی پشت سر گذاشته اند و در این راه خدمات شایان و غیر قابل کتمانی را به نام خویش و البته بدون هیچ ادعایی به ثبت رسانده اند و همین استواری و پایداری شان باعث ماندگار شدن نامشان در عرصه پژوهش در حوزه زنان و امور اجتماعی در ایران شده و خواهد شد.

پی نوشت:

۱- فرهنگ زنان پژوهشگر در علوم انسانی، رؤیا صدر، نشر برگ زیتون، ص ۳۲۵

۲- گفت و گوی ژاله شادی طلب با روزنامه ایران، ۸۳/۲/۵